

Programes (A1, A2, B1) i aprenentatges transversals

Introducció :

Fins a l'any passat, en català, només existien oficialment per a les escoles franceses uns programes de classes primàries i uns programes de liceu.

Durant el mes de setembre del 2005 es va decidir al Ministeri de l'educació nacional que les llengües regionals de França, com les altres llengües vives europees, seguirien els nivells del marc europeu de competències. Doncs, dos equips de professors es van posar a treballar, ara fa globalment dos anys, per escriure aquests programes segons els nivells A1, A2, B1. Els nivells següents, B2 i C1 s'han de continuar l'any que ve.

Per la primera vegada a França, les llengües regionals eren considerades com a llengües vives. Però dos problemes es van plantejar de seguida: el nivell lingüístic de les classes bilingües (que només existeixen per a les llengües regionals i que no tenen res a veure amb les classes europees) i la transversalitat dels aprenentatges.

Parlarem breument del nivell de les classes bilingües abans d'analitzar més precisament la possibilitat oferta d'aprenentatges transversals. Per això, hem de fer dues observacions:

Primera remarca: La comissió nacional va decidir que els nivells A2 i B2 serien respectivament els nivells de fi d'escola primària i de fi de col·legi. Però, és clar que s'ha d'entendre un nivell com a mínim. És evident per a tothom que els alumnes que practiquen, des de l'escola maternal, el català a paritat horària, en la majoria de les classes bilingües públiques, o de manera immersiva a l'escola pública Arrels, en les escoles privades de la Bressola o de Comte Guifré, ja tenen un nivell de competències superior. No obstant això, preferim evidentment la idea d'un nivell com a mínim, més aviat que la relegació que ens tocava fins aquests últims anys.

Segona remarca: Un altre problema es planteja amb la impossibilitat per a un alumne dels Pirineus-Oriental d'agafar el català com a LV1. Sols els alumnes del liceu Comte de Foix a Andorra tenen una prova de LV1 de català al *Baccalauréat* francès. És una situació bastant problemàtica perquè el català és llengua oficial andorrana, però es queda llengua regional a França. Podem esperar que, si, un dia, el marc europeu esdevé totalment aplicable dins uns grups de competències i no segons uns nivells predeterminats de classes, no existiran més les LV1, LV2 i LV3 i els nostres alumnes podran ser avaluats segons unes competències realment adquirides.

Aquestes dues remarques constitueixen les notes una mica dissonants d'una partitura musical que mirem d'escriure de la manera més harmoniosa per als nostres alumnes, conservant el ritme del marc europeu i provant d'adaptar-lo a la realitat de les nostres classes.

Nivells de competències del Marc Europeu Comú de Referència i ensenyament-aprenentatge de les Llengües Vives Regionals

	A1	A2	B1	B2	C1	
Seccions bilingües LVR, paritat horària, a partir del cycle 1	Cicles 1 i 2	Cicle 3	6 ^a 5 ^a	4 ^a 3 ^a	2 ^a 1 ^a T ^{al}	
LVR, 1h30 a 3h⁽¹⁾ a partir del cycle 1	Cicles 1,2,3 ⁽²⁾	6^a 5^a	4^a 3^a	2^a 1^a T^{al}		<small>L. BONET</small> LV1 Andorra
LVR/LV2, 3h, a partir de la 4^a i continuació d'estudis a partir de la 2^a.		4 ^a 3 ^a ⁽³⁾	2 ^a 1 ^a T ^{al}			LV2
LCR fac., 2h, a partir de la 6^a, o LVR/LV3, 3h⁽⁴⁾, a partir de la 2^a	6 ^a 5 ^a 4 ^a 3 ^a	2 ^a 1 ^a T ^{al}				LV3

(1) En el cas del cors -- (2) Continuació d'estudi de LCR facultativa en 6a -- (3) Alumnes eixits de 5a LCR facultativa -- (4) Una hora facultativa possible al liceu -- Els nivells marcats amb una creu representen la referència del CECR

Marc dels diferents nivells d'adquisició de la llengua elaborat per Lluç Bonet que treballa a la comissió de redacció dels programes.

APRENTATGES TRANSVERSALS :

Fins ara, dins la nostra introducció, hem intentat de fer una anàlisi molt ràpida (massa ràpida) dels nivells generals de competències adquirides pels nostres alumnes, respecte a la llengua catalana. Però aquestes competències no es poden separar de **les competències lingüístiques dels alumnes dins llur llengua materna** (per la majoria, el francès) ni de **les competències conceptuals dels altres programes de l'escola** ni tampoc de **les possibilitats de construcció d'una cultura comuna** (en el sentit de cultura general escolar, ben evidentment, i no en el sentit de cultura i civilització pròpies a cada llengua).

No es pot parlar, tanmateix, d'ensenyament-aprenentatge del català sense evocar el **problema de la norma**. Els programes oficials tenen el deure de donar una norma que permeti a tots els alumnes de comunicar per totes les comarques catalanes. Però no podem oblidar tampoc la nostra especificitat rossellonesa. Doncs els programes que redactem proposen, en primer lloc, la norma, i afegeixen, en complement, la varietat septentrional.

1) Competències lingüístiques:

a) Considerant ara les competències lingüístiques pròpies, s'ha de començar per esmentar, dins les classes bilingües primàries del cycle 2, **l'aprenentatge concomitant de la lectoescriptura dins les dues llengües de l'escola** (el francès i el català) i les possibilitats de transferència d'una llengua a l'altra. El mètode que ofereix més interès i resultats és el que es fa servir a les classes bilingües que treballen segons l'esquema "un mestre, dues llengües". No en parlarem pas aquí de manera més detallada. És el propòsit d'una reflexió més ampla que sobrepasa el marc de la nostra comunicació i que d'altres intervinents desenvoluparan. A vegades, no és tampoc possible d'iniciar d'aquesta manera les comparacions entre llengua

materna i llengua segona per moltes altres raons. Però, d'una manera molt general, es pot dir que més es fan **ponts i lligams** d'una llengua a l'altra, més es facilita l'aprenentatge de les **dues** llengües.

b) Per als alumnes que comencen l'aprenentatge del català al col·legi, és possible de posar en plaça un **estudi comparatiu de les diferents llengües romàniques**. Aquest estudi comparatiu es pot també iniciar més d'hora, amb l'objectiu de plantejar una consciència lingüística més o menys intuïtiva (recerca INRP en curs), però és al col·legi que es poden comparar més bé els mots i les estructures de la sintaxi amb el llatí i el francès, més, per exemple, el castellà o l'italià. El col·legi *Saint-Exupéry* de Perpinyà va treballar cap aquesta direcció l'any passat (2006-2007), amb una classe difícil: es va passar molt bé. D'altres col·legis haurien de continuar a la pròxima reentrada. És un àmbit encara poc explorat, sovint de manera intuïtiva, i, sobretot, encara poc analitzat malgrat unes temptatives molt interessants aquests últims anys (recerques INRP i internet).

Il·lustrarem el nostre tema de "l'amansiment" simultani de les dues llengües amb un passatge de Saint-Exupéry (fent l'ullet al nom que porta aquell col·legi que hi va treballar l'any passat) :

<p>- Non, dit le petit prince. Je cherche des amis. Qu'est-ce que signifie « apprivoiser » ? - C'est une chose trop oubliée, dit le renard. Ça signifie « créer des liens... »</p> <p>Saint-Exupéry, <i>Le Petit Prince</i>, ch. XXI, Gallimard Jeunesse, Paris, 2006.</p>	<p>-No, digué el petit príncep. Cerqui amics. Què vol dir «domesticar» ? -És una cosa massa oblidada, digué la guilla. Vol dir «crear lligams... »</p>
--	--

Comparació de les traduccions en les 7 llengües romàniques d'una altra frase del Petit Príncep:	
català	El petit Príncep : Heus aquí el meu secret. És molt senzill : només hi veiem bé amb el cor. Tot el que és essencial és invisible als ulls.
espanyol	El Principito : He aquí mi secreto. Es muy simple : no se ve bien sino con el corazón. Lo esencial es invisible a los ojos.
francès	Le petit Prince : Voici mon secret. Il est très simple : on ne voit bien qu'avec le coeur. L'essentiel est invisible pour les yeux.
italià	Il piccolo Principe : Ecco il mio segreto. È molto semplice : non si vede bene che col cuore. L'essenziale è invisibile agli occhi.
occità	Lo Princilhon : Aquí lo meu secret. Es plan simple : se vei ben solament amb lo còr. Çò mai essencial es invisible pels uèlhs
portuguès	O Principezinho : Vou-te contar o tal segredo. É muito simples : só se vê bem com o coração. O essencial é invisível para os olhos.
romanès	Micul Print : Iată care-I taina mea. E foarte simplă : limpede nu vezi decât cu inima. Ochii nu pot să pătrundă-n miezul lucrurilor.
	Sous la direction de Christian Nique, <i>Précis d'occitan et de Catalan</i> , CRDP Montpellier, 2006.

2) Aprenentatges transversals :

Aquest estudi comparatiu del qual acabem de parlar s'ha d'amplificar, és clar, anant i venint entre les estructures mentals i la construcció de l'imaginari. La nostra cultura judeocristiana i grecoromana és hereva de les idees i de la construcció del món que van crear els pobles de l'antiguitat de l'entorn de la mar Mediterrània. Que es tracti dels mites, de les creences, de la literatura, de les ciències, no podem ocultar la nostra font cultural. D'aquesta manera ens apropem poc a poc del que ens ha aparegut ser l'espina dorsal de la construcció dels programes : la transversalitat dels aprenentatges.

a) Esquema general dels programes de les escoles franceses:

Tots els programes de l'escola, del col·legi i del liceu tenen una lògica interna; parlarem aquí de manera més detallada del col·legi perquè la redacció dels programes al nivell nacional va començar pel col·legi que encara no tenia programes oficials (nivell A2), ja ho hem dit, i perquè ara s'harmonitzen a poc a poc les dues extremitats de la cadena : A1 i B1.

Doncs els programes del col·legi són estructurats, per la part dita de les humanitats, segons dues entrades : la progressió cronològica i la gramàtica dels discursos.

- **La progressió cronològica** permet de posar sobre una mateixa ratlla els programes d'història/geografia i de francès. Per exemple, a la classe de sisena s'estudia l'Antiguitat grecolatina i judeocristiana amb l'*Odissea*, l'*Eneida*, *Les Metamorfosis* i la *Bíblia*. A la classe de cinquena, passem a l'Edat Mitjana amb una novel·la de cavalleria del cicle de *Tristan i Isolda* o del cicle arturià. Ja podem veure quins lligams es poden fer amb els mites, els contes, la literatura catalana tradicional i la literatura medieval catalana o de llengua d'oc (*fin'amor* i cavalleria). Igualment per a les classes de quarta (segles XVII i XVIII, la novel·la curta, el gènere epistolar) i de tercera (segles XIX i XX, l'autobiografia, la poesia lírica, els poetes compromesos).

- **La gramàtica dels discursos**: s'ha de precisar aquí el sentit del mot "discurs". No es tracta del sentit del gramàtic Benveniste en els seus cèlebres *Recit / discours*. No. El sentit definit pels programes de francès és el de "tota pràctica de la llengua escrita, oral o icònica", sentit molt més ample que el d'en Benveniste i que es declina de la manera següent :

des de les classes primàries (Eines per... (oral i escrit))				
4 intencions discursives per 4 anys de col·legi				
	Contar	Descriure	Explicar	Argumentar
6	organització del text narratiu	Eines per... (oral i escrit)	Eines per... (oral)	Eines per... (oral)
5	Complexificació	organització del text descriptiu	Eines per... (oral i escrit)	Eines per... (oral)
4	Complexificació	Complexificació	organització del text explicatiu	Eines per... (oral i escrit)
3	Complexificació	Complexificació	Complexificació	organització del text argumentatiu
cap a la classe de segona				

Si creuem la progressió cronològica i la gramàtica dels discursos, es pot concebre, per exemple per a les classes de cinquena i de quarta, la progressió proposada dins el marc comparatiu editat sobre el portal internet de l'Acadèmia de Montpeller pel català i l'occità (www.ac-montpellier.fr).

Classe de cinquena :

FRANCÈS	Recerques comunes	CATALÀ	ALTRES LENGÜES ROMÀNIQUES
Le Moyen-Age : - La chanson de geste - Les romans de chevalerie - La farce, le fabliau, - <i>Le Roman de Renart</i> .	L'Edat Mitjana - Lligams amb el patrimoni medieval de la vila de Perpinyà (Catedral Sant-Joan, palau dels Reis de Mallorca...)	Les cròniques: Ramon Muntaner. Les novel·les de cavalleria: <i>Tirant lo Blanc</i> . <i>El Llibre de les Bèsties</i> : Ramon Llull...	
-En opposition, mais aussi en complémentarité : la <i>fin' amor</i> .	- L'evolució lingüística : del llatí fins a les llengües romàniques però també la llengua d'oc comuna a la literatura i als canvis econòmics i polítics	Els Trobadors : La vida i les cançons de Guillem de Cabestany <i>Si ai perdut...</i> : Pons d'Ortafà	
La description :	Organització del text descriptiu, funció de la descripció.	<i>El dia de l'ós</i> : Joan-Lluís Lluís. <i>L'engranatge</i> : Joan Tocabens.	

Classe de quarta :

FRANCÈS	Recerques comunes	CATALÀ	ALTRES LENGÜES ROMÀNIQUES
Le texte explicatif :	Organització del text explicatiu i utilitzacions literàries	<i>Un home qualsevol</i> : Jordi Carbonell.	
Le roman, la nouvelle :	Construcció, gènere...	« Faula de l'antiquari i de la viuda » in <i>Les amnésies de Déu</i> : Joan-Daniel Bezsonoff.	

La perspective narrative et la notion de point de vue :	Palimpsest textual :	<i>El gelat rosa</i> : Mercè Rodoreda. <i>Un home qualsevol</i> : Jordi Carbonell.	
L'épistolaire :	Funcions de les cartes :	<i>Cartes a Pere</i> : Josep Pla.	

Mary SANCHIZ/Claire TORREILLES (www.ac-montpellier.fr)

Tot l'interés d'aquesta construcció és de poder posar cara a cara els aprenentatges dels programes de català amb els programes d'altres disciplines dins el mateix marc. D'aquesta manera, els alumnes poden realitzar, amb llurs professors, o sols en el cas que no es puguin fer ajudar, una construcció coherent i, nos sembla, intel·ligent de llur carrera escolar.

És el que més o menys hem reeixit a fer en l'escriptura dels programes de català i dels documents d'acompanyament.

b) Les classes bilingües :

Tot això sembla molt coherent pels alumnes de col·legi. Però s'ha d'adaptar pels alumnes de les classes bilingües.

En efecte, aquests alumnes, des de l'escola primària, tenen un nivell lingüístic superior als alumnes de les classes de LV2 i LV3. És una evidència, ja que s'espera a la fi de les classes primàries bilingües al menys un nivell A2, del qual ja hem dit que era un nivell mínim. Si pensem que el mateix nivell A2 és exigit a la fi del col·legi per a la LV2, ja veiem que, si el nivell lingüístic pot ser equivalent, al mateix temps el nivell conceptual és molt diferent. No es pot demanar a un alumne que entra en sisena un treball difícil d'argumentació que pertany a la classe de tercera.

Doncs s'ha de fer una adaptació dels programes pels alumnes bilingües prenent en compte al mateix moment el nivell lingüístic avançat i el nivell conceptual més endarrerit. És aquest exercici perillós que estem fent, mirant d'ajustar el nivell lingüístic A2 al nivell conceptual de les classes primàries, i el nivell lingüístic B1 al nivell conceptual de les classes de col·legi...

Conclusió :

Amb aquest esforç d'harmonització dels nivells lingüístics i conceptuals, les llengües regionals són les primeres a plantejar veritablement el problema de l'adaptació de l'aprenentatge lingüístic d'una llengua segona a l'evolució de la psicologia dels infants i a les possibilitats metacognitives de l'edat efectiva dels aprenents. Tots els esforços dels professors durant els anys de recerques més o menys intuïtives per fer sobreviure la llengua dins el nostre departament dels Pirineus-Oriental permeten avui de construir un edifici coherent i nou. S'han de donar les gràcies a tots els qui hi han participat de prop o de lluny.

Bibliografia :

- CORDESSE Joëlle : Taller del GFEN (Groupe Français d'Education Nouvelle) : *Le Petit Prince fait de la linguistique*.
- DUVERGER, Jean, "On n'apprend à lire qu'une fois" in *Revue internationale de Pédagogie*, n°2, 1994.
- DUVERGER, Jean, MAILLARD Jean-Pierre, *L'enseignement bilingue aujourd'hui*, Richaudeau/Albin Michel, 1996.
- HAGEGE, Claude, *L'Homme de Paroles*, Fayard, 1985.
- Sota la direcció de Christian Nique, *Précis d'occitan et de Catalan*, CRDP Montpellier, 2006
- Sota la direcció de Christian Nique, *Anthologie des littératures occitane et catalane*, CRDP Montpellier, 2006
- Acadèmia de Montpellier : *Parcours latino-romans* (recerca en curs)
- INRP, *Euromania* (recerca en curs)
- Xarxa internet :
www.ac-montpellier.fr : espai llengües regionals
www.education.gouv.fr : Ministère de l'Education nationale : programmes de catalan : A1 et A2 (en línia), B1 (en curs)